

καὶ προσκύνησις, ἢ γραμμάτων ἀμαθῆτευτος εἰδησις (« Πῶς γὰρ οὗτος, φασίν, οἶδε γράμματα μὴ μεμαθηκώς; »).

LEONTIUS Neapolitanus in Cypro Ep. († ca 650)

SERMONES ¹

PG
93, 1569

Sermo I. [...] « Ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως »· καθαρισμοῦ δηλονότι, τῆς τε Μαρίας καὶ τοῦ βρέφους· καὶ τοῦ προσδοκωμένου εἶναι πατρός· λέγω δὲ τοῦ Ἰωσήφ. Ἄλλ' ἐκπληττόμενος ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσιν, πρὸς τὸν θεσπέσιον εὐαγγελιστὴν εἶποιμι ἂν τί λέγεις, ὦ μακάριε Λουκά; Ἐπιλελῆσθαί μοι δοκεῖς τῶν ἀνωτέρω παρὰ σοῦ συγγραφέντων, ἀναρμόδια γὰρ πρὸς ἐκεῖνα τὰ νῦν παρὰ σοῦ λεγόμενα. Οὐκ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τῇ Θεομήτορι καὶ παναγίᾳ Παρθένῳ, τὸν θεῖον Γαβριὴλ εἰσάγεις λέγοντα· « Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι »; Πῶς οὖν ἢ ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ δυνάμεως Ὑψίστου κυήσασα, καὶ μὴ κατὰ νόμον ἀνθρωπίνης κυήσεως, καθαρισμοῦ δέεται; Πῶς δὲ ἢ πληρωθεῖσα τοῦ πᾶσαν κτίσιν ὀρωμένην καὶ οὐχ ὀρωμένην ἀγαύζοντος,

1759

*litterarum indocilis scientia. Quomodo namque hic (inquiunt) litteras scit, cum non didicerit?*²

PG
93, 1570

Sermo I. [...] *Postquam impleti sunt dies purgationis eorum secundum legem Moysi.*³ Purgationis utique, tum Mariae, tum infantis, eiusque qui pater existimabatur esse, nempe Iosephi. Caeterum stupens ad verba haec, in hunc modum compellaverim admirabilem Lucam. Quid ais, o beate Luca? Videris oblitus eorum, quae superius scripseras. Nam dissonant abs te modo dicta. Nonne in Evangeliiis divinum Gabrielem inducis, in haec verba, Dei Genitricem ac sanctissimam Virginem affantem? *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi*?⁴ Qua ergo ratione, quae ex Spiritu sancto, ac Altissimi virtute concepit, non vero secundum legem humanae conceptionis, purgatione eget? Quomodo autem, quae eo impleta fuit, qui naturam omnem tum oculis subiectam, tum non aspectabi-

1759

¹ Paternitas sermonum istorum nondum absolute est affirmata.

² Io. VII, 15. *Triodion* non est Sophronii, sed, probabiliter Iosephi hymnographi († 883). Cf. Lau 169.

³ Lc. II, 22.

⁴ Lc. I, 35.

● PG 87ter, 3177, 3204, 3291, 3292, 3295, 3300, 3322, 3332, 3337, 3341, 3344, 3349, 3372, 3460, 3744, 3748, 3749, 3750, 3753, 3754, 3755, 3788, 3789, 3813, 3821.

Πνεύματος ἁγίου ὑπάρχει ἀμέτοχος; Πῶς δὲ ἡ ἐπισκιασθεῖσα τῇ τοῦ Ὑψίστου δυνάμει, οὐ πάσης καθαρότητος καὶ ἁγιασμοῦ ὑπάρχει ἀνάπλευς; Ἀλλὰ τὰ ἐξῆς τοῦ ἀρχαγγέλου ῥήματα, τῶν ῥηθέντων εἰσι φοβερώτερα· λέγει γάρ· « Διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ ». Τίς οὖν ἀκούσας πρώην παρὰ σοῦ ταῦτα, καὶ νῦν ἀκούων πάλιν βοῶντός σου· « Ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν »· οὐ δικαίως ἐκπλαγεῖς ἐγκαλέσει σοι. Εἰ γὰρ Πνεῦμα ἅγιον τὴν Παρθένον ἐπλήρωσεν, καὶ ἡ τοῦ Ὑψίστου δύναμις ἐπ' αὐτῇ ἐπεσκίασεν· καὶ τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς, Υἱὸς μὲν ἐστι τοῦ πρὸ αἰῶνων Θεοῦ· καὶ νῦν δέ, διὰ τὴν οἰκονομίαν « κληθήσεται »· πῶς ἡ τῆς θείας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος γεγεννημένη μέτοχος, οὐ μόνον οὐ λείπεται ἁγιασμοῦ καὶ καθάρσεως· ἀλλ' οὐχὶ καὶ πάση τῇ κτίσει ἁγιασμοῦ καὶ καθάρσεως γενήσεται πρόξενος.

Τί δὲ πρὸς ταῦτα ὁ εὐαγγελιστής; Οὐ, φησίν, ἐπιλήσμων τῶν ὑπ' ἐμοῦ ῥηθέντων ἀνωτέρω γέγονα· ἀλλ' οὔτε ἀνακλόουθα τοῖς προλαβοῦσι, τὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος ῥηθέντα μοι. Εἰ μὲν γὰρ ἔμεινεν παντάπασιν ὁ θεῖος Λόγος ἐν τοῖς θεοῖς ὑψώμασι, καὶ μὴ κατεδέξατο ἔκουσίως τὴν πρὸς τὴν ἡμετέραν ταπεινώσιν συγκατάδασιν, καλῶς ἐξένιζεν ὑμᾶς νῦν, τὰ παρ' ἐμοῦ λεγόμενα· εἰ δὲ ἄσαρκος ὢν ὁ Θεὸς καὶ ἀσώματος, σῶμα μὲν ἐψυχωμένον ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ ἐξ ἀπειρογάμου κόρης δι' ἡμᾶς περιβάλλεται· οἰκεῖ δὲ μήτραν ἀπερι-

lem sanctificat, Spiritus sancti expers existit? Qui demum, quam obumbravit virtus Altissimi, non omni munditia ac sanctitate plena sit? Verum quae sequuntur verba archangeli, dictis terribiliora sunt; ait enim: *Et ideo quod nascetur ex te sanctum, Filius Dei vocabitur.*¹ Quis ergo ubi haec nuper ex te audisset, nunc iterum clamantem audiens, *postquam impleti sunt dies purgationis eorum* [vulg. *eius*], non merito stupens, te accuset? Siquidem enim Spiritus sanctus Virginem implevit, ac Altissimi virtus super eam obumbravit, quodque natum est in ea, Dei quidem Filius existit ante saecula; nunc vero etiam *vocabitur*, ratione incarnationis; quomodo, quae divinae ac consubstantialis Trinitatis fuit effecta particeps, nedum non deficiet sanctitudine ac puritate, quin et creatorum universitati, sanctitudinis ac puritatis conciliatrix existet?

Quid vero ad haec evangelista? Haudquaquam, inquit, oblitus sum eorum quae dixi superius: at neque iam ante dictis, quae modo dixi, minus consona sunt. Siquidem enim divinum Verbum in divinis omnino mansisset sublimitatibus, nec sponte sua ad nostram se humilitatem inclinare voluisset, merito nunc vos perturbassent, quae a me dicuntur: sin autem, cum Deus esset, ac expers corporis, corpus quidem anima rationis ac intellectus facultate praedita animatum,

¹ Ibid.

γράφτως παρθενικήν, ὁ πληρῶν τὰ σύμπαντα· γεννᾶται δὲ ἐν χρόνῳ διὰ τοὺς ὑπὸ χρόνον, ὁ χρόνων καὶ αἰώνων πρεσβύτερος· μᾶλλον δέ, ποιητῆς ἀγκάλαις δὲ Μητρὸς Παρθένου περιλαμβάνεται, ὁ θρόνον ἔχων τὰ Χερουδίμ· τρέφεται δὲ γάλακτι, ὁ πάσῃ τῇ κτίσει τὴν ζωὴν χαριζόμενος· φεύγει δὲ καὶ Ἡρώδην εἰς Αἴγυπτον, ὁ τὰ πρωτότοκα Αἰγύπτου πατάξας, καὶ Φαραῶ καταποντί-
 *1572 σας τὸν τύραννον· ὑποτάσσεται δὲ τοῖς γονεῦσιν * ὡς νήπιον, ὁ ἔχων ὑποτεταγμένα τὰ σύμπαντα· βαπτίζεται δὲ ὑπὸ Ἰωάννου, ὁ δωρούμενος τῶν ἀμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν· πειράζεται δὲ ὁ ἀπειραστός, δι' ἐμέ, ἵνα νικήσῃ τὸν ἐμὲ πειράσαντα, καὶ τοῦ παραδείσου διώξαντα· καί, ἀπλῶς εἰπεῖν, μετὰ πᾶσαν θαυματουργίαν, πάθῃ ὁ ἀπαθὴς καταδέχεται· καὶ θάνατον καὶ ταφὴν ὑπομένει σαρκὶ ὁ ἀθάνατος, ἵνα ἐμὲ τὸν θανατωθέντα ἀπαθανάτισῃ διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀναστάσεως. Τί οὖν ξένον, εἰ μετ' ἐκείνων ἀπάντων καὶ τὸν κατὰ νόμον καθαρισμόν ὁ καθαρὸς καὶ ἄχραντος, μετὰ τῆς ἀχράντου καὶ ἀπειρογάμου Παρθένου καὶ Μητρὸς καταδέχεται· ἵνα γενόμενος ὑπὸ νόμον, ὡς ὁ Ἀπόστολος ἔφησε, τοὺς ὑπὸ νόμον ἐλευθερώσῃ;

Ἄλλ' ἔλαθον, ἀγαπητοί, τῷ ἀπλέτῳ πελάγει τῆς τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας ἑαυτὸν ἐπιδοῦς, τῇ φορᾷ τοῦ λόγου ἐλκόμενος. Εὐχερέστερον γὰρ ἔστι, τὸ κῦτος τῆς θαλάσσης παλάμη χειρὸς ἀνθρωπίνης περιλαβεῖν, ἢ τὰς πολυ-

ex innupta puella nostri causa induit, ac virginalē, qui omnia implet, incircumscrip̄ta ratione inhabitat uterum: atque is, qui est saeculis antiquior; quinimo conditor saeculorum, in tempore nascitur, propter eos qui essent sub tempore: Matris Virginis ulnis astringitur, qui sedet super Cherubim: lacte nutritur, qui creatis universis vitam largitur: in Aegyptum quoque Herodem fugit, qui percussit primogenita Aegypti, ac tyrannum Pharaonem submersit: subiicitur parentibus * in morem infantis, qui universa subiecta habet: a Ioanne baptizatur, qui donat remissionem peccatorum: tentatur mei causa, qui maior est quam ut tentari possit, ut eum vincat, quo tentatore e paradiso expulsus fui: atque ut verbo dicam, post omnia patrata miracula, qui immunis est a passione, passiones suscipit: qui est immortalis mori carne sustinet, ac sepeliri, ut me mortuum, sua resurrectione immortalem praestet: quid mirum, ut illorum omnium accessione, purus ille ac incontaminatus, una cum incontaminata ac innupta Virgine ac matre, lege perscriptam obeat purificationem; quo factus sub lege, ut ait Apostolus, eos liberet, qui sub lege erant? ¹

Verum nesciens quodammodo, carissimi, immenso me incarnationis Salvatoris mari permisi, trahente sermonis impetu. Quippe facilius quis, maris latitudinem solae manus modulo complectatur,

¹ Galat. IV, 5.

τρόπους τῆς θείας οἰκονομίας συγκαταβάσεις, λόγω προφορικῶ ἐξειπεῖν. Ἄλλ' ἐπὶ τὸν πυρσὸν τοῦ εὐαγγελικοῦ ὕψους ἐπαναδράμωμεν, καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν ὀλκάδα τῶν λόγων, τῇ πηδαλιουχίᾳ τοῦ Πνεύματος, ἀπειθύνωμεν.

«Ὅτε, φησὶν, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγαγον τὸ παιδίον εἰς Ἱεροσόλυμα, παραστήσαι τῷ Κυρίῳ». Καλῶς ὁ εὐαγγελιστὴς ἐσαφήνισεν. Ὡς ἐξ οἰκονομίας γὰρ πάντα τὰ ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ νομοθετηθέντα ὑπὲρ ἡμῶν καταδέχεται. Ἴδου γὰρ «ὁ πληρῶν οὐρανούς τε καὶ γῆν», ὑπηρετεῖται τὴν ἀπὸ τόπων εἰς τόπους μετάδασιν. Ποίῳ δὲ καὶ Κυρίῳ παραστήσαι τὸ βρέφος ἐπείγη, ὧ παναγία Παρθένε; Ἥκουσας σαφῶς ὑπὸ τοῦ Γαβριήλ, ὡς Υἱὸς Θεοῦ ἐστὶν ὁ ἐν τῇ γαστρὶ σου κυφορούμενος. Εἰ οὖν Υἱὸς Θεοῦ ἐστὶν, πῶς οὐκ ἔστιν ἀναμφιβόλως καὶ Κύριος; Οἶδα, φησὶν ἡ μακαρία Παρθένος, ὅτι καὶ Υἱὸς Θεοῦ ἐστὶν καὶ Κύριος, ὁ ἐμὸς πλάστης ἐν ταύτῳ καὶ υἱός, ὃν ὡς βρέφος διὰ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν ἐναγκαλιζομαι· ἀλλ' ἐκεῖνῳ τοῦτον παραστήσαι σπουδάζω, περὶ οὗ ὁ ἐμὸς προπάτωρ Δαβὶδ, διὰ τοῦ Πνεύματος ἐμελώδησε λέγων· «Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐν δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου».

quam ut multos divinae ad nos inclinationis modos ex incarnatione, prolatitio sermone edicat. Enimvero ad evangelicae celsitudinis ignem recurramus, inque eum, Spiritus sancti gubernatione, sermorum onerariam dirigamus.

*Postquam autem, inquit, impleti sunt dies purgationis eorum secundum legem Moysi, tulerunt puerum in Ierusalem, ut sisterent eum Domino.*¹ Bene exposuit evangelista. Omnia enim nobis lege praescripta prudenti quodam consilio, nostri causa suscipit. En enim, qui *coelos et terram implet*,² ministerium suscipit, quo e loco in locum feratur. Cuinam vero etiam Domino, puerum festinas sistere, o sanctissima Virgo? Audisti palam ex Gabriele, Dei Filium esse, qui in tuo utero conciperetur. Siquidem ergo Dei Filius est, qui non citra omnem dubitationem etiam Dominus est? Scio, inquit beata Virgo, Dei Filium pariter esse atque Dominum, qui idem simul meus fictor est ac filius, quem ut puerum, ob eius clementiam ac benignitatem, ulnis amplector: verum illi sistere festino, de quo avus meus David, divini Spiritus afflatu, modulo cecinit, dicens: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.*³

¹ Le. II, 22.

² Ierem. XXIII, 24.

³ Ps. CIX, 1.

1573 [...] «Καὶ οὗ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ Κυρίου· ζευγὸς τρυγόνων, ἧ δύο νεοσσούς περιστερῶν». [...] Αἱ μὲν γὰρ τρυγόνες, τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἀγνείαν τῆς Ἀσιπαρθένου καὶ Θεοτόκου ἐσήμαινον· αἱ δὲ περιστεραί τὴν εἰς ἡμᾶς ἀφατον φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν ἐκ Πνεύματος ἁγίου οἰκονομίαν τῆς κυοφορίας ἐδήλουν.

1577 [...] «Καὶ ἦν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ, θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λεγομένοις περὶ αὐτοῦ». Εἰ γὰρ καὶ ἦσαν μεμυημένοι, ἧ τε Μαριάμ καὶ ὁ Ἰωσήφ τὸ περὶ τοῦ βρέφους μυστήριον· ἡ μὲν διὰ τοῦ Γαβριήλ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος διδαχθεῖσα περὶ τῆς τοῦ τικτομένου θεότητος· ὁ δὲ διὰ τοῦ ἀρχαγγέλου· «Μὴ φοδηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου. Τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθέν, ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἐστὶν ἁγίου»· ἀλλ' ὁμοίως καὶ ταῦτα μεμυσταγωγημένοι, ἐθαύμαζον ἐκπληττόμενοι «ἐπὶ τοῖς λεγομένοις περὶ αὐτοῦ».

PG 93, 1577 «Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεῶν». Ἀποδεχόμεθά σου τὴν ἐκ θείας ἀγάπης θερμοτάτην πρόθεσιν, ὦ Συμεῶν. Εἰ γὰρ καὶ ἀνώτεροι πάσης εὐλογίας ἐτύγχανον, ἧ τε τεκοῦσα μήτηρ ὁμοίως καὶ τὸ βρέφος· ἀλλ' ἀντὶ δοξολογίας προσήγαγεν· ὥσπερ ἀμέλει καὶ οἱ ἐν Βαβυλῶνι τρεῖς παῖδες. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι οὐ μόνον τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, καὶ πᾶσαν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν

1760

1574 [...] *Et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini; par turturum, aut duos pullos columbarum.*¹ [...] Nam turtures quidem, pudicitiam ac castitatem semper Virginis ac Dei Genitricis significabant; columbae autem, ineffabilem in nos Dei clementiam, quamque Spiritus sanctus fecunditatem dispensat, ac facit.

1578 [...] *Et erant pater eius et mater mirantes super his quae dicebantur de illo.*² Quamquam enim didicerant Maria pariter ac Ioseph, quod ad puerum spectabat mysterium: Maria quidem, Gabrielis voce: nec id modo, verum etiam a Spiritu sancto nasciturae prolis edocta divinitatem: Ioseph autem, per archangelum dicentem: *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est:*³ tametsi, inquam, ista divinitus edocti erant, mirabantur tamen ac stupebant *super his quae dicebantur de illo.*

PG 93, 1578 *Et benedixit illis Simeon.*⁴ Laudamus probamusque tuam, o Simeon, ex ferventissima dilectione voluntatem. Quamquam enim etiam omni benedictione superiores erant, Mater pariter puerpera, ac Puer, laudationis tamen loco eam obtulit: ea nimirum ratione, qua pueri tres in Babylone. Nam et illi, nedum virtutes angelicas, universumque hominum genus, verum etiam ratione ac sensu destitutas

1760

¹ Lc. II, 24.

² Lc. II, 33.

³ Matth. I, 20.

⁴ Lc. II, 34.

ἄψυχον καὶ ἀναίσθητον κτίσιν, εἰς τὸ εὐλογεῖν τὸν Θεὸν προετρέψαντο, ἀποπληροῦσαν τὴν εὐλογία, ὡς εἴρηται, διὰ τοῦ εὐλογεῖν τὴν εἰς τὸ Θεῖον δοξολογίαν. Κατὰ τοῦτον τοῖνον τὸν τρόπον, καὶ ὁ Συμεὼν ἐπὶ τοῦ παρόντος «εὐλόγησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν πρὸς Μαριάμ τὴν μητέρα αὐτοῦ». Τίτι λόγῳ, μὴ τῷ νομιζομένῳ πατρὶ τῆς προφητείας εἶπεν ὁ Συμεὼν τὰ ῥήματα, ἀλλὰ μᾶλλον τῇ Μαριάμ; ἐπειδὴ ἤδει ὡς πνευματοφόρος, ἀληθῆ τοῦ βρέφους μητέρα τυγχάνειν τὴν Μαρίαν· τὸν Ἰωσήφ δὲ μέχρι ψιλοῦ καὶ μόνου ὀνόματος, τῆς τοῦ πατρὸς προσηγορίας ἀπολαύοντα· ἐπειδὴ οὐκ ἐκ σπέρματος ἀνδρός· ἀλλ' ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἢ τῆς ἀπειρογάμου καὶ ἁγίας Παρθένου κυοφορία γέγονεν. Τούτου χάριν καταλιπὼν ὁ Συμεὼν τὸν δοκῆσει καὶ ὀνόματι πατέρα, πρὸς τὴν ἀληθῆ μητέρα τοὺς λόγους πεποιήται λέγων· «Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ· καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον»· εἰς πτώσιν μὲν τῶν ἀπίστων, εἰς ἀνάστασιν δὲ τῶν πιστευόντων.

- 1761 «Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν, φησίν, διελεύσεται ῥομφαία». Ῥομφαίαν δὲ οἷμαι λέγεσθαι, τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ γενομένην τῇ ἁγίᾳ Παρθένῳ διὰ τῆς λύπης δοκιμασίαν. Διῆλθεν γὰρ αὐτὴν ἀβλαβῶς ὡς ἐν παρόδῳ, μὴ πλήξασα.
- 1762 Καὶ ὁ Παροιμιστής δὲ φησιν· «Ἡ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον». Σοφία δὲ ἐστίν, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος. Αὐτὸς γὰρ «ἐδόθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ»,

PG
93, 1580PG
93, 1581

res, ad benedicendum Deo hortabantur, benedictionem implentes, quemadmodum dictum est, prosequendo verbis divinas laudes. Hac itaque ratione etiam Simeon impraesentiarum *illis benedixit, et dixit ad Mariam matrem eius*. Quorsum ille, non putato patri dixit prophetiae verba, sed magis ad Mariam matrem eius direxit? Quod nimirum tamquam divino Spiritu afflatus sciret, Mariam veram esse pueri matrem, Iosephum autem, nomine tenus tantum, patris nuncupatione pollere: quod non ex viri semine, sed de Spiritu sancto, innupta ac sancta Virgo concepisset. Quamobrem relicto Simeon existimato ac nomine tenus patre, ad veram Matrem sermonem convertit, dicens: *Ecce hic positus est in ruinam et in resurrectionem multorum in Israël, et in signum, cui contradicetur*.¹ In ruinam quidem non credentium; in resurrectionem autem credentium.

- 1761 *Et tuam ipsius animam, inquit, pertransibit gladius*. Gladium porro, eam probationem dici existimo, quae ex tristitia in cruce sanctae Virgini accessit. Pertransiit enim eam sine laesione velut obiter, non gravius saucians.
- 1762 Libri quoque Proverbiorum scriptor ait: *Sapientia aedificavit sibi domum*;² atqui Sapientia est Dei Verbum: ipse enim nobis *datus est*

PG
93, 1579PG
93, 1582¹ Ibid.² Prov. IX, 1.

● PG 93, 1601.

κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον. Εἰ οὖν αὐτὴ ἡ σοφία ἐν τῇ νηδύϊ τῆς ἀγίας καὶ ἀειπαρθένου, ἑαυτῇ τὸ ἄχραντον καὶ ἅγιον σῶμα διὰ τοῦ Πνεύματος ὤκοδόμησεν, πῶς νῦν λέγεται σοφίας πληροῦσθαι καὶ χάριτος;

S. MAXIMUS Confessor (ca 580 † 662)

SCHOLIA IN LIB. « DE COELESTI HIERARCHIA » PSEUDO-DYONISII AREOPAGITAE

PG
4, 57

In cap. IV. - § IV. « Γαβριήλ ». Σημειώσαι, ὅτι τὰ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως πρῶτοι μουσῶνται ἄγγελοι, ὡς δηλοῖ τὰ κατὰ τὸν θειότατον Γαβριήλ, μαθόντα τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου· εὐαγγελιστάμενον δὲ καὶ τῇ Παρθένῳ, ὅτι ἐκ Πνεύματος ἁγίου συλλήψεται σαρκούμενον τὸν Θεὸν Λόγον.

1763

« Ἀνδρική ». Ἀνδρική θεωργία ἢ Χριστοῦ ἐνανθρώπησις, καθ' ἣν Θεὸς ὢν ἐν σαρκὶ τὰ θεῖα εἰργάζετο. Σκόπει δέ, πῶς, εἰπὼν ἐνταῦθα τὸν Ἰησοῦν « ἀνδρικήν θεωργίαν », καὶ διὰ μὲν τοῦ λέγειν « ἀνδρικήν », δηλῶν, ὅτι τέλειος ἄνθρωπος γέγονε· διὰ δὲ τοῦ « θεωργίαν », ὅτι Θεὸς καὶ ἔστι ἄνθρωπος, ὁ αὐτὸς τὰς θεοσημείας ἐργασάμενος, μετὰ βραχὺ λέγει, ὅτι « ἀμετάβλητος »· ἔμεινε γὰρ καὶ ὁ ἦν ἀεὶ. Κἀκεῖνο δὲ πάλιν ὄρα, πῶς φησιν ἐν τῇ ἀγίᾳ Θεοτόκῳ Μαρίᾳ γενέσθαι τῆς ἀβρόχτου θεοπλαστίας τὸ θεαρχικὸν μυστήριον.

1764

a Deo sapientia,¹ iuxta beatum Paulum. Siquidem ergo ipso Sapientia, in sanctae ac semper Virginis utero, incontaminatum ac sanctum corpus, per Spiritum sanctum sibi aedificavit; quomodo nunc dicitur repleti sapientia atque gratia?

PG
4, 58

In cap. IV. - § IV.² *Gabriel*. Nota, primos angelis doceri incarnationem, sicut declarant divini Gabrielis acta, qui dicit ea quae sanctum Ioannem (Baptistam) spectabant, annuntiavit autem etiam Virgini, quod ex Spiritu sancto conciperet incarnatum Deum Verbum.

1763

PG
4, 58

Humanae. Humana divina operatio aut Christi cum hominibus conversatio, in qua Deus existens, divina in carne operabatur. Considera autem quomodo, postquam dixerit hoc loco Iesum, *humanam Dei operationem*: et quidem dicendo *humanam* declarat quod perfectus homo fuerit; per vocem vero *Dei operationem*, quod sit Deus, et homo, idem ipse deitatis signa operatus; paulo post dicat, quod *immutabilis*; mansit enim semper etiam quod erat; illudque rursus vide, quomodo dicat in sancta Deipara Maria fuisse ineffabilis Dei effitionis sacramentum, quod a Deo principium ducit.

1764

¹ I Cor. I, 30.

² Vide locum, Maximo attributum, sub titulo « Incertus Auctor ».